

РІШЕННЯ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ ВЧЕНОЇ РАДИ ПРО ПРИСУДЖЕННЯ СТУПЕНЯ ДОКТОРА ФІЛОСОФІЇ

Спеціалізована вчена рада ДФ 35.051.088 Львівського національного університету імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України, м. Львів, прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» на підставі прилюдного захисту дисертації «Охорона прав інтелектуальної власності у сфері будівництва» за спеціальністю 081 «Право» 31 січня 2023 року.

Тарасенко Христина Юріївна, 15.12.1993 року народження, громадянка України, освіта повна вища. У 2015 році закінчила Львівський національний університет імені Івана Франка і здобула ступінь магістра за спеціальністю «Право» та отримала кваліфікацію магістра права.

З 09.2017 по 06.2022 року навчалася в аспірантурі на кафедрі інтелектуальної власності, інформаційного та корпоративного права Львівського національного університету імені Івана Франка (заочна форма навчання).

Працює на посаді адвоката в Адвокатському об'єднанні «Тарасенко, Скочипець і партнери» з 01.08.2019 року до цього часу.

Дисертацію виконано на кафедрі інтелектуальної власності, інформаційного та корпоративного права Львівського національного університету імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України, м. Львів.

Науковий керівник: **Яворська Олександра Степанівна**, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри інтелектуальної власності, інформаційного та корпоративного права Львівського національного університету імені Івана Франка, м. Львів.

Здобувач має 11 наукових публікацій за темою дисертації, з них 1 стаття у періодичних наукових виданнях інших держав, 3 статті у наукових фахових виданнях України, 0 монографій:

1. Tarasenko Kh. The copyright protection in the construction sphere. Вісник Львівського Університету. Серія Юридична. 2017. № 65. С. 145-150.
2. Тарасенко Х.Ю. Особливості правової охорони проектної документації. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». Випуск №55. Том №2. 2019. С.71-75.
3. Тарасенко Х.Ю. Право на використання об'єктів інтелектуальної власності у сфері архітектури. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». Випуск №70. 2022. С.203-209.

У дискусії взяли участь голова і члени спеціалізованої вченої ради та присутні на захисті фахівці:

І.Косович Віталій Мирославович, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри теорії та філософії права Львівського національного

університету імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України, надав позитивну рецензію із зауваженнями:

1. Авторкою зроблено слухний висновок про те, що загальносоціальні межі реалізації права на свободу творчості – це межі реалізації права на свободу творчості, які базуються на загальних принципах права, нормах моралі, загальнолюдських цінностях і правилах співжиття у суспільстві. Далі – авторка вводить та розкриває зміст поняття (галузевих) меж реалізації права на свободу творчості у будівництві. Зокрема, галузевими межами реалізації права на свободу творчості у будівництві авторка розуміє вимоги, дотримання яких є необхідним для надання правової охорони результатам інтелектуальної діяльності у сфері будівництва як об'єктам права інтелектуальної власності (зокрема, наявність відповідного правового статусу суб'єктів, які створюють об'єкт інтелектуальної власності; відповідність форми і змісту результату творчої діяльності встановленим вимогам).

Видається, що необхідно уточнити, чому вказані умови авторка відносить саме до спеціальних меж здійснення права на свободу творчості у будівництві, деталізувати одним-двома реченнями їх зміст. Наприклад, уточнити, що така межа реалізації права на свободу творчості у будівництві, як-от: «відповідність форми і змісту результату творчої діяльності встановленим вимогам» впливає із необхідності дотримання при створенні проектної документації вимог до її форми, складу і змісту вимогам ДБН, містобудівній документації та ін.

2. Позитивно оцінюю висновок дисертантки про те, що якщо над розробленням проектної документації працює колектив авторів, з яких не всі мають статус архітекторів, такі особи не набуватимуть спеціальних прав, передбачених Законом України «Про архітектурну діяльність», але набуватимуть класичних майнових та особистих немайнових авторських прав як співавтори твору архітектури.

Водночас, цей висновок потребує доповнення. Зокрема, йдеться про можливість потенційних співавторів: архітектора (інженера) та осіб, які не мають такого статусу, але працювали над створенням проектної документації обумовити інший розподіл прав у договорі. Тому, слухним видається доповнити цей висновок зауваженням: «якщо інше не передбачене договором між ними (архітектором та особами, які такого статусу не мають)».

3. Дисертантка робить слухний висновок про те, що законодавець обґрунтовано не передбачає кореспондуючого обов'язку власника чи користувача об'єкта архітектури, в якому втілено твір архітектури, надати доступ та (або) не перешкоджати фото чи відео фіксації, з огляду на те, що право на фото (відео) зйомку об'єкта архітектури автора тісно межує із правом особи на недоторканність житла (іншого приміщення чи сховища), правом на повагу до приватного життя, та засадою непорушності приватної власності. Водночас цей висновок потребує певного уточнення, оскільки до кінця не зрозуміло, яким чином на рівні закону та/або правозастосування повинно забезпечуватися особисте немайнове право

автора твору архітектури фотографувати, здійснювати відеозйомку відповідного об'єкта архітектури як об'єкта авторського права, адже це право гарантовано законом (аб. 2 ч. 1 ст. 31 Закону України «Про архітектурну діяльність»). Очевидно, що вказана норма потребує певних змін, оскільки ефективно не регулює відповідні відносини.

2. Кметик-Подубінська Христина Ігорівна, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри інтелектуальної власності, інформаційного та корпоративного права Львівського національного університету імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України, надала позитивну рецензію із зауваженнями:

1. Авторка наголошує на необхідності внесення доповнень до ст.31 Закону України «Про архітектурну діяльність» ч. 3, виклавши її у такій редакції:

«Рішенням суду на підставі оцінки доказів обсягу та змісту внеску кожної із сторін договору про створення об'єкта права інтелектуальної власності за замовленням може бути встановлено факт співавторства замовника та виконавця проекту. В такому випадку, замовник набуває особистих немайнових та майнових авторських прав з врахуванням обмежень, встановлених законом.

За умови, що замовником є юридична особа, розподіл прав здійснюється згідно із положеннями, передбаченими законом.

При встановленні факту співавторства враховуються такі обставини: обсяг та зміст завдання на проектування, основних та інших вихідних даних, поданих розробнику проекту; вклад кожної із сторін в архітектурне рішення; зміст та обсяг поточних рекомендацій замовника та інші обставини, які дають можливість оцінити наявність та обсяг творчого внеску замовника в архітектурне рішення».

Зазвичай, такі положення можна зустріти у Постановах Пленуму, Постановах ВС чи Узагальненнях судової практики. Проте авторка вбачає за необхідне помістити ці положення у Закон. З однієї сторони, це можна розглядати як певного роду законодавчу гарантію. Проте, з іншої сторони, слід наголосити, що власне у законі врегульованими мають бути найважливіші суспільні відносини, і, можливо, не зовсім коректним є так чітко окреслювати коло обставин, які становитимуть предмет доказування у цій категорії справ.

2. Слушним та обґрунтованим видається висновок дисертантки про те, що архітектор (інженер), дію кваліфікаційного сертифікату якого припинено, має право на використання твору іншими способами, що відмінні від участі у впровадженні проекту в життя, якщо інше не передбачено договором між ним та замовником проекту.

Водночас, цей висновок потребує доповнення з огляду на те, що архітектори (інженери), які розробляють проектну документацію можуть здійснювати свою діяльність не лише як ФОПи, але й як наймані працівники у проектних компаніях. Саме тому, вважаємо, що цей висновок слід доповнити тезою: «якщо інше не встановлено договором, укладеним між архітектором (інженером) і роботодавцем».

3. Слушним також є висновок авторки щодо необхідності зазначення відомостей про автора ландшафтного дизайну. Зокрема, автор наголошує, що практична можливість нанесення імені автора на ландшафтний дизайн повинна оцінюватись крізь призму специфіки самого об'єкта. Так, відомості про автора можуть бути нанесені на його декоративні елементи або ж оформляться як окремий стенд (вивіска, інформаційна дошка) або ж бути представлені в інший спосіб (шляхом надання доступу до QR-коду, після сканування якого особа отримує доступ до даних про автора або шляхом використання 3-D проектора, тощо).

Водночас, це твердження потребує конкретизації стосовно тих ландшафтних дизайнів, які створені для приватного користування, наприклад, для власників житлових будинків (особняків). Чи справді вартує стосовно кожного творчого озеленення об'єкту будівництва вказувати на авторство? А якщо це створені власником цього будинку озеленення – і вони теж мають творчий характер? Можливо, вартує уточнити, що не йдеться про нагальну необхідність зазначення таких відомостей щодо кожного об'єкту – а подати це крізь призму права самого автора повідомляти про себе. І у разі, якщо автором та власником конкретної земельної ділянки, на якій втілений ландшафтний дизайн є різні особи, лише тоді подавати це як обов'язок власника такі відомості певним способом зробити доступними для осіб, які споглядатимуть ландшафтний дизайн, але лише за умови, що автор виявив на це свою волю.

4. Розкриваючи питання правової охорони проектної документації, авторка лише зачіпає питання творчого характеру проекту. Водночас, цікавим було б розкрити питання ексклюзивності проекту і чи є це істотною умовою договору, чи можна виділяти таке право в замовника як право на ексклюзив.

3. Штефан Анна Сергіївна, доктор юридичних наук, старший дослідник, завідувач відділу авторського права і суміжних прав Науково-дослідного інституту інтелектуальної власності НАПрН України, надала позитивний відгук із зауваженнями:

1. П'ятий пункт новизни першого рівня містить пропозицію щодо встановлення факту співавторства замовника та виконавця проекту на підставі рішення суду у випадках, коли замовник надає архітектору фактично готове архітектурне рішення, а архітектор здійснює його формальне оформлення (с. 27). Це положення породжує питання, який правовий режим має застосовуватися до креслень, ескізів та описів, з яких складається архітектурне рішення, наданих замовником.

Якщо архітектор не здійснює творче доопрацювання архітектурного рішення і використовує його елементи у незмінному вигляді при оформленні проекту, архітектор не може претендувати на співавторство щодо архітектурного рішення, оскільки воно створене іншою особою (особами). З іншої сторони, якщо замовник надає архітектору архітектурне рішення, однак не бере участі в оформленні архітектурного проекту, це так само унеможливує визнання замовника

співавтором твору архітектури. Видається, що у таких випадках архітектурне рішення охороняється як об'єкт (об'єкти) авторського права у частині (частинах), що підлягають авторсько-правовій охороні, а архітектору повинен надаватися дозвіл на використання цих об'єктів при створенні архітектурного проекту. Тобто, існуватиме два окремих об'єкта (архітектурне рішення й архітектурний проект) і два окремих суб'єкта прав щодо них, співавторство між замовником і архітектором не виникатиме, а їх відносини у цій частині регулюватимуться ліцензійним договором. У зв'язку з цим хотілося б почути думку дисертантки, чи зберігається у таких випадках можливість співавторства і на якій підставі, чи все-таки йдеться про різні об'єкти та різних суб'єктів прав щодо них.

2. У пункті шостому новизни другого рівня зазначено, що специфіка правової природи зведення будівлі (споруди) полягає у тому, що, по-перше, такі дії є способом використання проектної документації (як об'єкту первинного щодо реально збудованої будівлі); по-друге, внаслідок таких дій створюється новий твір архітектури – реально існуючий об'єкт архітектури чи містобудування (с. 27).

З цього положення дещо складно зрозуміти позицію дисертантки щодо того, як співвідносяться між собою проектна документація та реально споруджений твір архітектури: чи це різні об'єкти правової охорони, чи це різні форми вираження одного і того ж твору архітектури? Хотілося б з'ясувати відповідь на це питання.

3. У дисертації пояснюється, що об'єкт будівництва, окремі його частини чи характеристики можуть охоронятись в рамках різних інститутів права інтелектуальної власності: об'єкти авторського права; об'єкти патентного права; засоби індивідуалізації учасників цивільних відносин, товарів і послуг; сорти рослин (в окремих випадках), результати творчої діяльності з локальною новизною, наукове відкриття, окрім інституту породи тварин (с. 35, 66).

Щодо охорони об'єкта будівництва в рамках охорони сортів рослин, це доволі дискусійна теза, оскільки сфера будівництва як така не має своїм призначенням виведення нових сортів рослин. Для сортів рослин, використаних у ландшафтному дизайні чи іншому об'єкті, діє окремий режим правової охорони, який не перетинається з режимом правової охорони об'єкта будівництва. Окрім того, об'єкти будівництва та їх окремі елементи не належать до об'єктів охорони у таких сферах права інтелектуальної власності, як суміжні права, географічні зазначення, компонування напівпровідникових виробів, однак у дисертації про це не зазначається. Тому хотілося б уточнити позицію дисертантки щодо того, які об'єкти права інтелектуальної власності виникають безпосередньо у сфері будівництва.

4. У дисертації зроблено висновок, що зведення будівлі (споруди, ландшафтного утворення) на підставі проекту слід вважати одним із способів відтворення, що полягає у втіленні в життя (тривимірному відтворенні в натуральну величину згідно із масштабом) твору (с. 120). Це дещо не узгоджується з поняттям відтворення твору відповідно до норм Закону України «Про авторське право і суміжні права».

Як визначено у ч. 1 ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права», відтворенням є виготовлення одного або більше примірників твору в будь-якій матеріальній формі, а також його запис для тимчасового чи постійного зберігання в електронній (у тому числі цифровій), оптичній або іншій формі, яку може зчитувати комп'ютер. Примірник твору у цій же нормі визначений як копія твору, виконана у будь-якій матеріальній формі. Виходячи з цього, відтворенням архітектурного проєкту є дії, які призводять до виникнення його копії (зокрема, паперової копії, виготовленої із застосуванням відповідного копіювального пристрою). Спорудження тривимірного об'єкта будівництва має своїм наслідком виникнення не копії проєкту, а нового об'єкта з іншою формою вираження, що створений з використанням проєкту. У зв'язку з цим хотілося б уточнити, як все-таки співвідносяться будівництво об'єкта архітектури і відтворення архітектурного проєкту.

4. Еннан Руслан Євгенович, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри права інтелектуальної власності і патентної юстиції Національного університету «Одеська юридична академія» Міністерства освіти і науки України, надав позитивний відгук із зауваженнями:

1. Дискусійним є висновок авторки про те, що креслення, малюнки, схеми, ескізи у разі, якщо вони не відповідають вимогам, встановленим державними будівельними нормами і правилами або ж не створені спеціальним суб'єктом – архітектором (інженером), вони підлягають авторсько-правовій охороні як твори образотворчого мистецтва: «малюнки, креслення і схеми, що стосуються архітектури». Безумовно, законодавець розмежував як окремі об'єкти авторського права: 1) твори архітектури і 2) ілюстрації, карти, плани, креслення, ескізи, пластичні твори, що стосуються архітектури. Водночас, дискусійним є твердження автора, що проектна документація (якщо вона не відповідає вимогам ДБН або не створена архітектором (інженером) є лише твором образотворчого мистецтва, який стосується архітектури. Зокрема, окремі частини проектної документації, можливо, можуть охоронятися і як інші твори (письмові, наприклад), а не лише твори образотворчого мистецтва.

2. Таким, що потребує уточнення, є висновок авторки щодо співавторства архітектора (інженера, що має кваліфікаційний) сертифікат та осіб, які не мають такого статусу. Зокрема, щодо порядку реалізації майнових та особистих немайнових авторських прав. До прикладу, яким чином вирішуватиметься питання надання дозволу на використання проектної документації (втілення її в життя). Як повинні діяти ці суб'єкти, якщо не буде досягнуто згоди? Можливо, вартує уточнити, що усі ці нюанси повинні узгоджуватись ними у договорі? У разі ж, якщо договором сторони не передбачили порядку реалізації прав щодо проектної документації, резюмуватиметься, що такі права мають реалізовуватись спільно.

3. Слушним є висновок авторки про те, що для забезпечення дотримання прав автора твору архітектури, реєстрація торговельної марки, яка містить

зображення об'єкту будівництва, може бути здійснена виключно за наявності в заявника прав на використання твору архітектури. Водночас цей висновок доцільно розвинути. Зокрема, Національний орган інтелектуальної власності (НОІВ) при проведенні кваліфікаційної експертизи заявки про реєстрацію торговельної марки повинен перевірити, чи заявлене позначення не порушує прав автора на певний твір образотворчого мистецтва. Однак, зважаючи на те, що реєстрація авторського права є не обов'язковою, НОІВ може не володіти інформацією про авторські права на певний твір образотворчого мистецтва. Відтак якщо все-таки НОІВ зареєструє торговельну марку, яка містить зображення об'єкту будівництва, то суб'єкт відповідних майнових авторських прав матиме право на пред'явлення позову про визнання недійсним Свідоцтва на таку торговельну марку. Тому аналізований висновок дисертантки потребує подальшого розвитку в контексті захисту авторських прав на твір образотворчого мистецтва, на якому зображено твір архітектури.

4. Заслуговує на увагу висновок авторки про розумний будинок як цілісний об'єкт права інтелектуальної власності. Автор цілком справедливо аналізує особливості використання різних об'єктів права інтелектуальної власності у системі «розумного будинку». Водночас, дискусійним є питання надання самостійної правової охорони системи розумного будинку. Адже ця система є радше збірним поняттям багатьох результатів інтелектуальної (творчої) діяльності людини, яким надається самостійна правова охорона. Охорона цих же об'єктів в рамках ще одного окремого комплексного об'єкту є недоцільною.

Загальна оцінка роботи і висновок. Дисертаційне дослідження **Тарасенко Христини Юріївни** на тему «**Охорона прав інтелектуальної власності у сфері будівництва**» є самостійною та ґрунтовною науковою працею, що виконана з дотриманням вимог академічної доброчесності. Дисертаційна робота свідчить про здійснений глибокий змістовний науковий аналіз обраної тематики, вміння дисертантки бачити актуальні проблеми інтелектуальної власності у сфері будівництва. Дисертація містить наукову новизну, є системним та аргументованим науковим дослідженням. Висловлені дисертанткою висновки мають важливе теоретичне та практичне значення.

Дисертанткою запропоновані зміни до законодавства з метою покращення правового регулювання охорони прав інтелектуальної власності у сфері будівництва.

Результати проведеного наукового дослідження можуть бути використані в науково-дослідній сфері для подальших теоретико-прикладних досліджень проблематики, пов'язаної із охороною прав інтелектуальної власності у сфері будівництва; у правотворчій діяльності – для підготовки законопроектів про внесення змін та доповнень до актів законодавства у сфері інтелектуальної власності; у правозастосуванні – у договірній практиці, у досудовому врегулюванні

спорів, що виникають з приводу прав інтелектуальної власності у сфері будівництва та при вирішенні судових спорів.

Результати досліджень, які наведені у дисертаційній роботі та опубліковані у наукових статтях, належать авторці і є її науковим доробком. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело. Праць, опублікованих у співавторстві, немає. Обґрунтованість і достовірність отриманих наукових результатів дослідження базуються на детальному підході до вивчення нормативно-правової бази та правозастосовної практики, зокрема судових рішень.

За кількістю і рівнем публікацій, апробацією на наукових конференціях дисертація «**Охорона прав інтелектуальної власності у сфері будівництва**» відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), а її автор, **Тарасенко Христина Юріївна**, заслуговує присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Результати відкритого голосування:

«За» – 5/11 членів ради,

«Проти» – 0 членів ради.

На підставі результатів відкритого голосування спеціалізована вчена рада ДФ 35.051.088 Львівського національного університету імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України, м. Львів, присуджує **Тарасенко Христині Юріївні** ступінь доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Голова
спеціалізованої
вченої ради
ДФ 35.051.088

проф. Ігор БОЙКО

